

INKLUZIJA DJECE OŠTEĆENOG VIDA I NEKE SPECIFIČNOSTI U RADU SA NJIMA

UVOD

Do sredine prošlog stoljeća osobe sa posebnim potrebama bile su obuhvaćene isključivo segregacijskim oblicima tretmana. Stavovi prema osobama s teškoćama u razvoju zadnjih se tridesetak godina polako mijenjaju. U medicinskom modelu (Mason i Rieser, 1994), koji je prevladavao osamdesetih godina, u središtu je pozornosti bilo oštećenje, a ne osoba. U takvom društvu, osobe s teškoćama u razvoju shvaćaju se kao problem. Organiziraju se razne specijalne službe i postupci u svrhu uklanjanja ili smanjivanja posljedica oštećenja. Budući da se to pokazalo neostvarivim, smatralo se opravdanim te osobe trajno isključiti iz društva. Tako djeca od najranije dobi bivaju odvojena od obitelji, isključena iz lokalne zajednice i otuđena od društva. Socijalni kontakt je ograničen samo na stručno osoblje koje je usmjereno na "ozdravljenje", dok su potrebe za sigurnošću, ljubavlju, pripadanjem, aktivnošću, učenjem, nezavisnošću, samostvarenjem, kao i mnoge druge potrebe, zanemarene.

Dakle, uskraćene su im mogućnosti koje pruža lokalna zajednica te im je time bitno smanjena kvaliteta života. Razvojem spoznaje o negativnim posljedicama segregacije potaknut je nastanak modela deficit. U okviru modela deficitova javlja se pokret integracije koji je, uglavnom, usmjeren na uključivanje djece s manjim teškoćama u razvoju u redovan sistem odgoja i obrazovanja.

Integracija se isključivo odnosi na dijeljenje zajedničkog prostora i nekih aktivnosti u ograničenom vremenskom periodu i pod strogom je kontrolom osoba bez teškoća u razvoju. Na taj način, međutim, ne dolazi do istinskog uključivanja i prihvatanja.

Gledajući na prošlost možemo reći da se u znatno većem stepenu posvećuje pažnja odgoju i obrazovanju osoba sa posebnim potrebama i nastoji se omogućiti njihov puni razvoj u skladu sa naučnim dostignićima i saznanjima o njihovim mogućnostima. Važnu ulogu u ovom pogledu imaju prije svega odgojno – obrazovne institucije koje su dužne sprovoditi inkluziju u njenom punom i suštinskom smislu. Razvojem svijesti društva o vrijednosti svakog pojedinca jevlja se inkluzija kao pokret u okvir socijalnog modela.

POJAM INKLUSIJA

Pojam *inkluzija* ima porijeklo u latinskom jeziku, a predstavlja izvedenicu koja znači uključivanje, uključenost, obuhvatanje i podrazumijevanje. (Žepić, 1961, str. 170). Tako da inkluzija u najširem smislu podrazumijeva pripadnost, odnosno uključivanje osoba sa posebnim potrebama u sve segmente života u svojoj užoj i široj zajednici tj. inkluzivno obrazovanje podrazumjeva humanije obrazovanje, pružanje podjednake šanse u stjecanju znanja svim učenicima, a uvažavajući njihove različitosti. Kod nas trenutno, inkluzivno

obrazovanje možemo promatrati kao proces povećanja učestvovanja, a smanjenja isključenosti osoba sa posebnim potrebama u redovnom odgojno-obrazovnom procesu. U inkluzivnom odgojno – obrazovnom sistemu ističe se holistički pristup koji uzima u obzir sve, a ne samo obrazovne potrebe učenika, pritom nikoga posebno ne izdvajajući. Takav sistem stvara primjerene uvjete za sve učenike poštujući njihove individualne različitosti i potrebe. Takav sistem provodi zajednički program za sve učenike uz maksimalno individualizirano prilagođavanje sadržaja i metoda rada svakom učeniku. On uključuje različitost didaktičkog materijala i njegov pristup , razvija kreativnost i učenje kroz suradnju. Time postižemo inventivno i efikasnije učenje. Kod nas se do sada , uglavnom, provodilo školovanje na segregirajući način tj. specijalne škole ili specijalna odjeljenja pri redovnim školama.

Međutim od 2003 godine u BiH postoji Zakon o osnovnoj školi koji daje mogučnost uključivanja djece s posebnim potrebama u redovnu osnovnu školu. Da bi integracija slijepih djece ili uopće djece sa posebnim potrebama u osnovnu školu bila uspješna, svi sudionici tog procesa moraju timski djelovati i gotovo svakodnevno proširivati svoje kompetencije iskustvima drugih, prateći literaturu, ali i iskustvom stečenim u radu sa djecom.

Cilj je da se omogući što uspješnije uključivanje u veći broj socijalnih i profesionalnih aktivnosti, ublažavanje i mijenjanje postojećih predrasuda o osobinama i (ne)sposobnostima djece i omladine, naučiti kako zajedno živjeti i pomagati jedni drugima, te tolerirati različitosti.

NEKE SPECIFIČNOSTI U RADU SA DJECOM OŠTEĆENA VIDA

Pravovremeno otkrivanje slabovidnosti kod djece i preuzimanje odgovarajućih mjera u cilju sprečavanja daljeg opadanja vida ili poboljšanja postojećeg stanja vida, od velike je važnosti. Da dijete ima smetnje vida u manjoj mjeri, najprije roditelji to mogu primjetiti po izgledu očiju djeteta i po njegovom ponašanju.

Ponašanje slabovidnog djeteta je karakteristično, da li često trlja oči, mršti se za vrijeme gledanja, krivljenje glave pri posmatranju predmeta ili kad dijete počne čitati, pisati i crtati.

Tekst koji pročita previše primiče ili odmiče od lica, gubi mjesto na strani gdje čita, ne vidi zarez, tačku, ne razlikuje Č, Đ od DŽ, J od NJ , kod pisanja ne uočava linije u svesci, a kod crtanja ne upotrebljava odgovarajuće boje npr. krov kuće boji plavom bojom i sl. (Aćimović, 1973).

Djeca koja imaju i teže oštećenje vida, ako nemaju dodatnih teškoća i ako ima obitelj i sredinu koja podsticajno djeluje na njegov razvoj, postoji velika mogućnost da će se, uz stručnu podršku tifloga, moći uključiti u redovan odgojni proces. To znači da slijepo dijete prisustvuje redovnoj nastavi ali radi ono što je prilagođeno njegovim mogućnostima. **Nastavnici se ponekad pitaju: Kako raditi s tim učenikom? Mogu li ga povrijediti na emotivnom planu te pomoći mu da osjeti da je dio razredne i školske zajednice, baš kao i svi drugi učenici? Gotovo uvijek javlja se strah koji se bazira na nepoznavanju i nedostatku informacija. Ponekad nastavnici reduciraju predviđeno gradivo**

za slijepu djecu. Jedan od najvećih problema u nastavi može biti sažaljevanje učenika od strane nastavnika. Umjesto sažaljevanja djetetu treba pokazati da vjerujemo u njegove sposobnosti, prilagoditi prostor, sredstva za rad i učila, uvjete rada, davanje primjerenih zadataka i adekvatno vrednovati njegovo znajnje i zalaganje. Učenici s oštećenjem vida, kao i videći učenici, vrlo slično funkcioniraju na nastavi.

Ipak, potrebno je podsjetiti se na neke specifičnosti u radu ovih učenika:

- U početku školovanja slijepom djetetu često neće biti jasno što se događa u razredu, ako mu niko o tome ne govori, npr, ako učitelj nešto piše na ploči, treba glasno govoriti o čemu se radi da bi učenik mogao praviti bilješke ili snimati, treba izbjegavati rad sa grafo folijama, barem za tog učenika.
- Neka učenik s oštećenjem vida sjedi u prvoj klupi.
- Obavijestite ga o svim promjenama u organizaciji prostora (na primjer. drugačiji raspored klupa, novi ormari, i slično).
- U prvom je razredu važno davati slabovidnom učeniku, pogotovo onome koji ima vrlo mali ostatak vida, taktilne analoge onoga što se radi (svakog slova, svake brojke, svakog geometrijskog lika), čak i kada učenik zna vizualno identificirati sadržaj
- Pri davanju uputa budite konkretni, precizni i kratki (na primjer umjesto "ovdje" ili "tamo" koristite "ispred tebe", "pored tebe", "s tvoje lijeve/desne strane").
- Koristite bez ustručavanja riječi poput: gledaj, vidiš, pogledaj, i slično.
- Dajte mu dovoljno vremena za korištenje nastavnog materijala.
- Pri demonstriranju kad god je moguće koristite stvarni predmet o kojem govorite da bude model.
- Osigurajte mu individualni materijal za pojedine nastavne jedinice.
- Odvojite koju minutu za individualni rad.
- Uključite ga u sve aktivnosti razreda jer on to može.
- Slabovidni učenici koriste za pisanje obične bilježnice ili bilježnice s jače otisnutim crtama. Olovkom kojom piše mora ostavljati jači trag (meka olovka ili flomaster). Pri pisanju, kao i kod čitanja, slabovidnim je učenicima, potrebno osigurati adekvatno osvjetljenje
- Slijepi učenik koristi specifični pribor za pisanje - uglavnom *brailleov mašina*
- Za pisanje se koristi poseban tvrdi papir, tzv. *brailleov papir i opismenjavanje vrši isključivo tiflog uz saradnju sa nastavnikom.*
- Jedna od specifičnosti u radu sa slijepim djetetom je činjenica da takvo dijete zbog sklonosti pasivnosti uvijek moramo poticati na aktivnost.

Za cjelokupan uspješan razvoj slike djece važna je što bolja upotreba preostalih osjetila – sluha, opipa, mirisa, okusa i osjeta gibanja. A to najbolje postižemo kroz igru jer se tako dijete socijalizira i emocionalno razvija u kontaktu sa drugom djecom. Nastavnici i roditelji trebaju znati da ima dječijih igara u kojima teško slabovidno ili slijepo dijete ne može, ili ne baš uspješno, biti uključeno u takav oblik igara. Zato je neophodno pripremiti neku alternativnu igru gdje se može aktivirati jedan dio časa sam.

LITERATURA:

- Aćimović R., (1973); Dijete oštećenog vida u porodici, Svjetlost, Sarajevo
- Mason, M., Rieser,R. (1994) *Altogether Better* London: Comic relief
- Mešalić Š, Mahmutagić A, Hadžihasanović H., (2004) Edukacija i socijalizacija učenika usporenog kognitivnog razvoja, Tuzla
- Suzić, N. (2008). Uvod u inkluziju. Banja Luka
- Sekulić-Majurec, A. (1988), Djeca s teškoćama u razvoju u vrtiću i školi. Školska knjiga, Zagreb.
- Zovko G., (1966); Pedagoški aspekti slabovidnosti, Zagreb